תריסר ירחי שתא [א]ולא דרכיה למספדיה נתינים ניקרינהו ונפייסינהו (א) [1]ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם [2]מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת ה' [3]ויאמרו לו הגבעונים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו ואין לנו איש וגו' [4]יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לה' וגו' מיפיים ולא פייסינהו אמר [ב]שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנין וגומלי חסדים רחמנים דכתיב [5]ונתן לך רחמים ורחמך והרבך ביישנין דכתיב [6]בעבור תהיה יראתו על פניכם גומלי חסדים דכתיב [7]למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו' כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו [8]ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזילי המחולתי מאי שנא הני אמר רב הונא העבירום לפני ארון כל שארון קולטו למיתה כל שאין ארון קולטו לחיים מתיב רב חנא בר קטינא [9]ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן בן שאול שלא העבירו וכי משוא פנים יש בדבר אלא שהעבירו וקלטו ובקש עליו רחמים ופלטו ואכתי משוא פנים יש בדבר אלא שבקש רחמים שלא יקלטנו הארון והא כתיב [10]לא יומתו אבות על בנים וגו' אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא [11]ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן השמים ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם יומם וחית השדה לילה והא כתיב [12]לא תלין נבלתו על העץ אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק [ג]מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא שהיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן של אלו הללו בני מלכים הם ומה עשו פשטו ידיהם בגרים גרורים אמרו אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו ומה בני מלכים כך בני הדיוטות על אחת כמה וכמה ומה גרים גרורים כך ישראל על אחת כמה וכמה מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף שנאמר [13]ויהי לשלמה שבעים אלף נושא סבל ושמנים אלף חוצב בהר ודלמא ישראל הוו לא סלקא דעתך דכתיב [14]ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד ודלמא [ב]דוגזר בעלמא אלא מהכא [15]ויספר שלמה כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל [וגו'] וימצאו מאה וחמשים אלף [וגו'] [16]ויעש מהם שבעים אלף (נושא) סבל ושמונים אלף חוצב בהר ונתינים דוד גזר עליהם דכתיב [17]מחוטב עציך עד שואב מימיך משה גזר להההוא דרא דוד גזר לכולי דרא ואכתי יהושע גזר עלייהו דכתיב [18]ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח ה' [ד]יהושע גזר בזמן שבית המקדש קיים דוד גזר בזמן שאין בית המקדש קיים

בימי

תריסר ירחי שתא. לאו דוקא דהא קרוב לתלתין שנין הוא שהרי סוף שנותיו של דוד היה אלא לפי שאין דרך כבוד לספוד אחר יב"ח אחר שנתקבלו תנחומין על המת כדאמר במועד קטן (דף כא:): **אין לנו.** לתבוע לשאול ולביתו לא כסף ולא זהב כי אם נפשות ואין לנו להמית בשאר ישראל כי אם בזרעו: **והוקענום.** תלייה: **באומה זו.** ישראל: **הרחמנים כו'.** והני גבעונים כיון דלא מרחמי אינן ראוין לידבק בהן מיד גזר עליהן דוד לכך נאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה: **ויחמול המלך.** ואי בארון תליא מילתא כיון דלא קלטו ארון מהו חמלתו של דוד. ומשני שלא העבירו: **וכי משוא פנים יש בדבר.** וכי היה לו לדוד לישא פנים בדיני נפשות היה לו להעביר את כולן: **ואכתי משוא פנים יש בדבר.** הואיל וקלטו ארון לא היה לו להמית אחר תחתיו: **ואל יתחלל שם שמים.** שיהיו האומות אומרים אין אומה זו ראויה לידבק בה שהרי פשטו ידיהם בגרים ליטול מזונותיהם ולא עשו בהן נקמה: **עד נתך מים עליהם.** עד ימות הגשמים לא ניתנו לקבורה: **דוגור.** שכירים: **אלא מהכא ויספר שלמה (את) כל האנשים וימצאו מאה וחמשים אלף ויעש מהם שבעים אלף (נושא) סבל:** **מחוטב עציך.** מדקרינהו לחוטבי עצים באנפייהו שמע מינה לאו בכלל ישראל נינהו ולאו בכלל גרים אלא עבדים ועבדים פסולים נינהו וגבעונים חוטבי עצים נינהו דלהכי אקלינהו יהושע: **משה גזר עליהן לההוא דרא.** על חוטבי עצים שהיו בימיו: **ויתנם יהושע.** אלמא עבדים נינהו ויהושע לדורות הבאים גזר דכתיב (יהושע ט) לא יכרת מכם חוטבי עצים: **בזמן שבהמ"ק קיים.** דכתיב (שם) למזבח ה':

חלקנו

ארמוני ומפיבושת. אותו מפיבושת היה בן שאול ואמר ר"ת דהוא היה רבו של דוד דאמר בפרק קמא דברכות (דף ד. ושם) שהיה מבייש פני דוד בהלכה וגרס התם דלא מפיבושת שמו אלא איש בעל שמו כי מפיבושת בן שאול נקרא איש בעל בדברי הימים ולא כמה שכתוב בספרים איש בושת שמו דלא מצינו בשום מקום איש בושת שנקרא מפיבושת ואיש בושת נהרג בתחלת מלכות בית דוד קודם מעשה הגבעונים דליכא למימר דמפיבושת בנו של יהונתן היה רבו של דוד דאותו לא מצינו בשום מקום שנקרא לא איש בושת ולא איש בעל וא"ת ולמה לא חלק לו כבוד לרבו לבקש עליו רחמים שלא יקלטנו הארון וי"ל דשמא בקש ולא נענה: **ותטהו לה אל הצור.** אומר במדרש אל הצור שהדליקה (ב) עליו הדין ואמרה הצור תמים פעלו: **דונגר גרסי'.** מלת שכירות דדון לשון מדה כדאמר בבבא בתרא (ג) (דף ל:) וקרו ליה [ג]דון פפא: **ונתינים דוד גזר עליהן.** פירש שמעתין פי' בקונטרס שגזר עליהן חתנות וכדכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה וגו' כלומר אין ראויין להדבק בישראל והשתא פריך דמשה גזר עליהן עבדות ואסור משום לא יהיה קדש ומשני דמשה לא גזר אלא לההוא דרא ויהושע בזמן שבהמ"ק קיים ומצינו למימר דלא נאסרו בשום פעם משום לא יהיה קדש כיון דלא גזר עליהן עבדות אף בזמן שאין בית המקדש קיים ודוד גזר עליהן חתנות ולא שעבדם לכולהו דרי ואתי שפיר הא דאין בנתינים תורת עבדים דתנן באלו נערות (כתובות דף כט. ושם) להבא על הנתינה יש לה קנס ואילו הבא על השפחה תנן דאין לה קנס ואומר בירושלמי אפי' משומרת שלא נבעלה ועוד דאם יש בהם תורת עבדות ליתסרו חרורי בנתיני דמשוחרר אסור בשפחה כדאמר באליו עבד ואליו בן חורין לישא שפחה אין יכול ובפרק עשרה יוחסין (קידושין דף סט.) קאמר דחרורי ונתיני מותרים לבא זה בזה ועוד יש לפרש דהכי פריך ולא עבדות ממש משה גזר עליהן ומסתמא גזר נמי שלא יתחתנו בהם דאין נכון שיתחתנו בהם כיון דנראין כעבדים ודוד נמי נוכל לומר דגזר עליהן עבדות כדי שלא יתחתנו בהם והשתא פריך שפיר דמשה גזר עליהן וניחא השתא הא דקאמר בימי ר' בקשו להתיר נתינים להפקיע שעבוד מהם ועל ידי כן יהיה מותר להתחתן בהם ומסיק דחלק מזבח מי יתיר וכיון דאישתייר בהן שעבוד של חלק מזבח אין הגון לידבק בהם ופליגא דרבי חייא בר אבא דאמר חלק מזבח בזמן שאין בית המקדש קיים מותר ואם היו מפקיעין חלק עדה היו מותרים לגמרי ושוב לא יחול שום עבדות של חלק מזבח אפילו לכשיבנה ואין נראה לרבינו תם דמדאורייתא אסירי בלאו דלא תתחתן כדמסיק רבא לעיל (דף עו.) דבגיורתן אית להו חתנות ותנן (מכות דף יג.) ואלו הן הלוקין הבא על הממזרת ועל הנתינה ומיהו איכא למימר דנתינה אגב שיטפא דממזרת נקטה וכן צריך לומר למאי דהוה בעי רבא למימר דבגירותן לית להו חתנות דבכל דוכתא איירי בגירות גבי קנס ובעשרה יוחסין (קידושין סט.) במתניתין ונראה לרבינו תם דלדוד גזר עליהם שעבוד והא דקאמר לעיל ראוי להדבק עם ישראל היינו להיות בני חורין כמותן אבל חתנות אסור מדאורייתא והא דקאמר בימי רבי בקשו להתיר נתינים לא להתחתן בהם אלא להפקיע עבודתם ואמר להם רבי חלק מזבח מי יתיר הלכך אין לנו להתיר אפילו חלקנו שלא ישכח חלק מזבח ופליגא דרבי חייא בר אבא דאמר חלק מזבח בזמן שאין בית המקדש קיים מותר ממילא בלא שום התרה

עין משפט נר מצוה

צז א טוש"ע י"ד סימן שנד סעיף ג:
צח ב מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה כב ופי"ט הלכה ח:
צט ג מיי' פ"ג מהל' ממרים הלכה ד:
ק ד מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה כב כג:

◆

תורה אור השלם

1. ויקרא המלך לגבענים ויאמר אליהם והגבענים לא מבני ישראל המה כי אם מיתר האמרי ובני ישראל נשבעו להם ויבקש שאול להכתם בקנאתו לבני ישראל ויהודה: שמואל ב כא ב
2. ויאמר דוד אל הגבענים מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת יי: שמואל ב כא ג
3. ויאמרו לו הגבענים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו ואין לנו איש להמית בישראל ויאמר מה אתם אמרים אעשה לכם: שמואל ב כא ד
4. יתן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום ליי בגבעת שאול בחיר יי ויאמר המלך אני אתן: שמואל ב כא ו
5. ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב יי מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבתיך: דברים יג יח
6. ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו: שמות כ טז
7. כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יי לעשות צדקה ומשפט למען הביא יי על אברהם את אשר דבר עליו: בראשית יח יט
8. ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמני ואת מפבשת ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזלי המחלתי: שמואל ב כא ח
9. ויחמל המלך על מפי בשת בן יהונתן בן שאול על שבעת יי אשר בינתם בין דוד ובין יהונתן בן שאול: שמואל ב כא ז
10. לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו: דברים כד טז
11. ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן השמים ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם יומם ואת חית השדה לילה: שמואל ב כא י
12. לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר יי אלהיך נתן לך נחלה: דברים כא כג
13. ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמנים אלף חצב בהר: מלכים א ה כט
14. ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד כי הם אנשי המלחמה ועבדיו ושריו ושלשיו ושרי רכבו ופרשיו: מלכים א ט כב
15. ויספר שלמה כל האנשים הגירים אשר בארץ ישראל אחרי הספר אשר ספרם דויד אביו וימצאו מאה וחמשים אלף ושלשת אלפים ושש מאות: דברי הימים ב ב טז
16. ויעש מהם שבעים אלף סבל ושמנים אלף חצב בהר ושלשת אלפים ושש מאות מנצחים להעביד את העם: דברי הימים ב ב יז
17. טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיך: דברים כט י
18. ויתנם יהושע ביום ההוא חטבי עצים ושאבי מים לעדה ולמזבח יי עד היום הזה אל המקום אשר יבחר: יהושע ט כז

מסורת הש"ס

א) [עיקר הכוונה אסיפא דקרא איש בחטאו יומתו ועי' תוס' ע"ז לו: ד"ה דכתיב לא תתחתן וכ"כ תוס' כתובות כט. סוף ד"ה אלו], ב) [גרסת הערוך דונגר פירוש לשון פרסי דין יום גר שכיר כלומר שכיר יום ועיין ב"ב קסג. שגם הרשב"ם גרס ר"ת כתב כך דונגר], ג) [לפנינו איתא רח פפא],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונפייסינהו מיד ויקרא: (ב) תוס' ד"ה ותטהו וכו' שהדליקה עליהם הדין: (ג) ד"ה דונגר וכו' כדאמר בב"ב. נ"ב דף ל' ושם משמע דהיו גורסי' רח פפא שוב מצאתי בב"ב דף קסג ע"א דצריך לגרוס דונגר והוא שתי תיבות דן פי' יום וגר פי' שכיר דהיינו שכיר יום וכן צ"ל דל"ל כאן דונגר דר"ל שכיר יום דתיבת דינגר אין לו פירוש כלל ואח"כ גם שם ברשב"ם צ"ל רח פפא וק"ל: